

מהלות בעלי חיים והדברתן

אותו הוא מטפח ומגדל כדי שיצטיק בתנובה טובה יותר בחלב בשר (בבקר); בחלב, בשר וצמר (בצאן); בביצים ובבשר (בעופות).

חיסול המגיפות ע"י הרפואה הווטרינרית

רק לאחר שדבר הבקר עשה ממש שמות בעדרים בארצות אירופה כולן, ורק לאחר שמיליוני ראשי בקר נספו במחלה זו, נוסדו בתי-ספר וטרינריים בהם למדו רפואת בעלי-החיים (בית הספר הוטרינרי הראשון נוסד בלי-און, צרפת, בשנת 1763, וכיום קיימים בתי-ספר וטרינריים כמעט בכל ארצות תבל), התי-ארגנו שירותים וטרינריים ממשלתיים, נפתחו מעבדות למחקר המחלות בבעלי-החיים, הוקמו ארגונים וטרינריים ארציים, בין-ארציים ובין-לאומיים המטפלים בדרכי הלחימה היעילים ביותר במגיפות בעלי-החיים ובכל הבעיות הכרוכות בשמירה על בריאותם.

כבר בתקופת השלטון התורכי בארץ נעשו כמה נסיונות-נפל להלחם בדרכים ובמצעים ממשלתיים במגפות בבעלי-החיים, ביחוד בדבר הבקר ששרר בה ובארצות השכנות.

בהצלחה פעלו השלטונות הבריטיים בתקופת המנדט בעירק, עבר-הירדן וארץ-ישראל, וכן בהשפעתם ובהדרכתם במצרים, והצרפתיים: בסוריה ובלבנון, ובמידת מה בהשפעתם בתור-כיה, והשירותים הוטרינריים שלהם התגברו על המחלה הקלאסית שבין המגיפות הקוטלות — דבר הבקר, שיש אומרים עליה שהיא קבעה את ההבדל ברמת התרבות של המערב המתקדם והמזרח הנחשל והמפגר.

מלחמה במחלות כרוניות — השלב השני באותן ארצות שהתגברו על המחלות האפרי-זואוטיות, ניתנה האפשרות לחקלאים מגדלי ומטפחי בעלי-החיים להתמסר בשקט ובהתמדה להשבחת הגזעים, לטיוב אדמתם, לשיכלול בנייני המשק — הרפת, האורוה, הדיר והלול, ולתאמץ לגידול בעלי-החיים בצורה אינטנסיבית יותר. יחד עם זאת, בשלב שני זה, עקב התנאים האי-

ההתפתחות בגידולם ובטיפוחם של המקנה ועופות הבית למיניהם מצד אחד ומניעת מחלות והפיקוח עליהן בבעלי-החיים במשק החקלאי מאידך, עוברים בדרך כלל, בכל מדינה ומדינה שלשה שלבים:

השלב הראשון — תקופת המחלות האפיו-אוטיות (Epizootics) או המגיפות הקוטלות ומשמדות;

השלב השני — תקופת המחלות שבאו בעי-קר בעיקבות האינטנסיביות במשק — פיתוח גזעים משובחים יותר וניצולם, מבנים שאוכ-לסו במספר גדול יותר של בעלי-חיים, מיכון וכ"י שעזרו למחלות הכרוניות להתפשט בעדר או בלהקה;

והשלב השלישי — תקופת תופעות או מחלות פיזיולוגיות, תזונתיות ומטבוליות (חי-לופ-חמרים), הבאות בעקבות ניצול יתר של „המכונה החיה“ במשק החקלאי האינטנסיבי.

התגברות על מגיפות — יסוד לגידול בעלי-חיים

בשלב הראשון — בתקופת המגיפות — ערכו של בעלי-החיים היחיד הנו עפ"י רוב נמוך מהסיבה הפשוטה: אירוען התכוף של מגפות אלו משמיד מספר גדול של בעלי-חיים ואינו מאפשר לחקלאי להתמסר לפיתוחם ולהשר-בחתם של גזעים שונים, להזין את מקנהו או עופותיו טוב יותר ולטפל בהם ביתר מסירות וכל מחשבתו ודאגתו הן — הדברתן ומניעתן היעילה של מגפות כאלו.

שלב ראשון זה — תקופת המחלות האפיו-אוטיות — חולף עובר רק לאחר שהמדינה, או מספר מדינות שכנות, נוטלות על עצמן את המלחמה בקבוצת המגיפות הממארות, ומבערות אותן מארצותיהן בעזרת שירותים וטרינריים יעילים העומדים לרשותן, והמונעים חדירתן מחדש.

רק אז, לאחר שהמדינה או המדינות מצלי-חות להתגבר על שלב ראשון זה, יכול החקלאי להתמסר ולהשביח את הגזע של בעלי-החיים

אנו לדבר על כל אחת מהן בנפרד נראה מה היתה מידת ההצלחה בביעורן ועד היכן הגענו בפיקוח עליהן.

מחלות הנגרמות ע"י ניצוליות

עם הפיקוח או הביעור של קבוצת המחלות הכרוניות ניתנת האפשרות לחקלאים לגדל את בעלי-החיים בצורה האינטנסיבית ביותר ולנצל את "המכונה החיה" עד לקצה הגבול האפשרי לשם תפוקה של עבודה, חלב, בשר, צמר, ביצים ועבודה.

ככל שהפוריות, הן של האדמה והן של בעלי-החיים עולה, כן ישנה נטיה בבעלי-החיים לעבור את גבול יכולתם האופטימאלי. זהו השלב השלישי בגידול בעלי-החיים במשק החקלאי — או השלב בו מופיעות הפרעות או מחלות פיזיולוגיות, תזונתיות ומטבוליות, הפרעות המדאיות גות את החקלאי, מגדל המקנה והעופות והנזנות את האות לקצה האפשרות בה יכולה לעמוד "המכונה החיה" שלו.

בשלב זה על החקלאי המגדל ומטפח בעלי-החיים, להיות ער ביותר ולהצטייד בידענות רחבות על בעלי-החיים שהוא בחר לגדל ולטפח, אם ברצונו לשמור על תנובתם הגבוהה וכן על בריאותם.

ש. פריאמיר

רופא וטרינארי

טנסיביים, שהלכו וחדרו יותר ויותר למשק בעלי-החיים, החלו מתפשטות מחלות מקבוצה אחרת, שונה מקבוצת המחלות האפיוואטיות. על קבוצה זו נמנות מחלות כרוניות שמהלכן אטי וממושך כגון: שחפת, הפלה מדבקת, דלקת עטין וכו'.

נגד מחלות אלו יש אמנם בכוחו של החקלאי הבודד או של קבוצות חקלאים מאורגנות להילחם ובמקרים רבים הוא יכול להן, אך הצלחה זו מותנית במידת התפשטותה של המחלה במשק.

משהתפשטה המחלה במידה ניכרת, והמצב דומה גם בעדרי המשקים השכנים, היא מתחילה להיות בעייה כלכלית לאומית, ואז מוטלת על המדינה החובה לפעול, להעמיד לרשות החקלאי את השירותים הוטרינריים, ובכוחות המשותפים של החקלאים והממשלה מתגברים עפ"י רוב על קבוצת מחלות זו ומכריעים אותן: מבערים אותן כליל או מפקחים עליהן עד למצב שאין הן הוות עוד גורם כלכלי משקלאומי.

ברוב הארצות המתקדמות הצליחו בכוחות המשותפים להתגבר על כמה וכמה מהמחלות המדבקות המשתייכות לקבוצה הזו, המחלות הכרוניות, הגורמות למכשולים ולעיכובים רציניים ביותר בהתפתחות ענפי גידול בעלי-החיים המשקים למיניהם.

גם בארץ, מאז ההתישבות היהודית בה ועם הכנסת גזעים משובחים של בעלי-החיים, נלחמים החקלאים והממשלה במחלות אלו ובבר

▲ בשיים האחרונות נערכים ניסויים מרובים בהחדרת שינוי לתפריט המזון של פרות חלב, תוך מגמה לחסוך בחלבון שבמזונות טבעיים. בוויגרין (ארה"ב) נערכו ניסויים מסוג זה עם 91 פרה מנזע הולשטיין-פריזי, והתוצאות שהושגו סוכמו כדלהלן: כשחלקו של השינוי בהספקת חנקן בתפריט המזון נע בין 38% ל-48%, התבלטה פחיתה בולטת בתנובת הפרות. כן נגרמה פחיתה בתנובה כשהשינוי סיפק 21%-23% מתצדוכת החנקן, ורק לאחר שהופחת חלקו של השינוי עד ל-11% (מהתצדוכת הכללית של חנקן) לא הופיעה פחיתה ברמת ההנבה. כשהשינוי סיפק 22% מתצדוכת החנקן, פחתה כמותו בחלב ועלתה כמותו בשתן, תוך השוואת נתונים אלה לנתונים שנתקבלו בפרות עם 11% חנקן בצורת שינוי בתפריטן.

▲ על ידי הוספת 3-2.5 מיליון יחידות בינלאומיות של ויטאמין A, 375,000 עד 450,000 יחידות ויטאמין D₃ ו-300 מיליגרם ויטאמין E לתמיסת המהילה של הזירמה, ובנוסף לזה — העשרת תפריט המזון של הפרים בוויטאמינים, הושג שיפור ניכר של הזירמה בפרים מסויימים, בבדיקת תוצאות ההזרעה וההפרייה נתברר שהודות לשיפור הזירמה בדרך הנ"ל והפחתת תמותת השגר בלידה עד לחצי.

(מתוך Schweizer Archiv für Tierheilkunde)